

**Etická a bezpečnostní doporučení
Světové zdravotnické organizace pro
vedení pohovoru se ženami, které se
staly obětí obchodování s lidmi
Světová zdravotnická organizace, 2003**

Poděkování

Tuto publikaci připravily Cathy Zimmerman a Charlotte Watts z Odboru zdravotní politiky, London School of Hygiene and Tropical Medicine.

Velkou odbornou pomoc velkoryse poskytli Therese Caouette, Marina Tzvetkova (CHANGE, Londýn), Martin Vandenberg (Human Rights Watch, Washington, D.C), Brad Adams (Human Rights Watch, New York), Sae-tang Jiraporn (Global Alliance Against Trafficking in Women, Thajsko), Inna Shvab (La Strada, Ukrajina), Marcia Albrecht (STV Foundation Against Trafficking in Women, Nizozemí), Nadia Kozhouharova (Animus Association Foundation, Bulharsko), Franca Bimbi, Luca Trappolin a Mariangela Treppete (University of Padua, Katedra sociologie, Itálie), Katherine Yun (Harvard Medical School, Boston), Elaine Pearson (Anti-Slavery International), Annushka Derks a Bruno Moens (Payoke, Belgie).

Velké poděkování za konečnou editaci a revizi patří také Claudii Garcia Moreno (Gender and Women's Health, Světová zdravotnická organizace, Ženeva), Alison Phinney (Injuries and Violence Prevention, Světová zdravotnická organizace, Ženeva) a Jo Nurse (London School of Hygiene and Tropical Medicine, Londýn, Světová zdravotnická organizace).

Tato doporučení byla připravena za podpory programu Daphne Evropské komise a Světové zdravotnické organizace.

Etická a bezpečnostní doporučení Světové zdravotnické organizace pro vedení pohovoru se ženami, které se staly obětí obchodování s lidmi

Úvod

Obchodování se ženami a dívkami za účelem nucené prostituce a dalšího zneužívání je jedním z nejrychleji se šířících trestných činů na světě a je považováno za velmi těžké porušování lidských práv. Protokol OSN pro prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, definuje obchodování s lidmi jako

„nábor, přepravu, přechovávání nebo přijímání osob na základě hrozby či užití síly či jiné formy nátlaku, únosu, podvodu, klamu, zneužití moci nebo zranitelného postavení nebo poskytnutím či přijetím plateb nebo výhod pro zjištění souhlasu osoby mající moc nad jinou osobou za účelem vykořisťování. Vykořisťováním je využívání jiných k prostituci nebo jiné formě sexuálního vykořisťování, nuceným pracem či službám, otroctví nebo otrockým praktikám, nevolnictví nebo odběru orgánů.“¹

V reakci na rychlý nárůst problému obchodování s lidmi a rostoucí potřebu informací o tomto zločinu ze strany osob přijímajících rozhodnutí, sponzorů, poskytovatelů služeb a médií jsou ženy, které se staly obětí obchodování s lidmi, často žádány o rozhovor. Rozhovor probíhá buď v situaci, kdy je žena ještě stále v moci obchodníků s lidmi, zaměstnavatelů nebo pasáků, nebo poté, co se z této sítě vymanila (například v azylových domech, ve speciálních agenturách nebo po návratu domů či založení nového domova jinde).

V takové situaci se při rozhovoru s obchodovanými ženami objevuje řada etických a bezpečnostních otázek. Pochopení rizik, etických otázek a praktické reality oblasti obchodování s lidmi může pomoci minimalizovat rizika a zvýšit pravděpodobnost, že žena tazateli poskytne relevantní a přesné informace.

Tato doporučení mají sloužit především výzkumným pracovníkům, pracovníkům médií a poskytovatelům služeb, kteří situaci obchodovaných žen dobře neznají. V tomto dokumentu se nehovoří o různých rizicích a povinnostech při vedení pohovoru s nezletilými dívkami (přestože mnohé principy jsou v takovém případě stejné).

Doporučení byla vypracována skupinou odborníků na problematiku obchodování s lidmi a násilí páchaného na ženách, z nichž většina přímo pracovala se ženami, které se staly obětí obchodování s lidmi.

Tato doporučení vycházejí z následujících dokumentů Světové zdravotnické organizace - *Ženy v první řadě: Etická a bezpečnostní doporučení při šetření problematiky domácího násilí*², *Mezinárodní principy a směrnice v oblasti lidských práv a problematice obchodování s lidmi*³, *Mezinárodní etické směrnice CIOIMS pro*

¹ Organizace spojených národů (2000). Protokol OSN pro prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména se ženami a dětmi doplňující Úmluvu OSN o boji proti organizovanému zločinu z roku 2000. Článek 3 (a-d), G.A.res. 55/25, příloha II, 55 U.N. GAOR Supp. (No. 49) v 60, U.N. Doc. A/45/49 (Vol. I).

² Světová zdravotnická organizace (World Health Organization, WHO), *Putting Women's Safety First: Ethical and Safety Recommendations for Research on Domestic Violence Against Women*, Ženeva, WHO.

³ Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva (2002), *International Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking*. Ženeva, UNHCR.

biologicko-zdravotní průzkum týkající se lidí⁴, Standardy v oblasti lidských práv pro zacházení s osobami, které se staly obětí obchodování s lidmi⁵, etický kodex unie novinářů⁶, procedurální směrnice pro orgány činné v trestním řízení pro vedení pohovoru se ženami, které se staly obětí obchodování s lidmi nebo jiných sexuálních trestných činů.⁷

Doporučení by měla být používána spolu s ostatními relevantními profesními standardy. V těchto doporučeních najdete deset základních principů pro vedení pohovoru se ženami, které jsou v moci obchodníků s lidmi nebo které se z jejich moci již vymanily. Význam každého bodu je pečlivě vysvětlen a jsou zde uvedeny příklady, jak dotýcnou otázku v praxi řešit. Doporučení by však neměla být vnímána jako komplexní návod jak pracovat se ženami, které se staly obětí obchodování s lidmi.⁸

Složité podmínky žen, které se staly obětí obchodování s lidmi

Pohovor se ženou, která se stala obětí obchodování s lidmi, se může odehrávat v situaci, kdy je žena stále ještě v moci sítě obchodníků s lidmi, kdy se nachází v péči organizace, která jí poskytuje pomoc, anebo poté, co se jí podařilo z této situace uniknout a začlenila se zpět do své původní komunity či se integrovala s komunitě nové. Přestože pohovory se ženami, které jsou v době pohovoru stále v moci obchodníků s lidmi, jsou často nejrizikovější, pohovor se ženami, kterým se podařilo z této situace se vymanit přináší pro psychologické i fyzické zdraví ženy také řadu rizik.

Žena z východní Evropy zaměstnaná jako pomocnice v domácnosti se každodenně stávala obětí vaginálního a análního znásilnění a dalšího ponižujícího sexuálního násilí. Po návratu domů trpěla fyzickými i psychickými problémy, nikdy však nesevěřila svému manželovi pravdu o tom, co se jí stalo, a trvala na tom, že kdyby to zjistil, opustil by jí i jejího syna.

Ženy, které jsou stále v moci obchodníků s lidmi, se často:

- cítí bezmocné, nevidí žádné bezpečné východisko;
- pracují nelegálně nebo v oblasti šedé ekonomiky;
- pobývají v zemi, kam byly zavlčeny, často nelegálně;
- neznají svá práva a možnosti;
- jejich osobní svoboda je omezená;
- často se pohybují, stěhují z města do města nebo jsou prodávány z jednoho zařízení do druhého;
- pravděpodobně se staly obětí fyzického, sexuálního nebo psychologického zneužití namířeného proti nim nebo jejich rodině;
- bojí se násilí, pokut a trestů svých zaměstnavatelů nebo agentů;
- v zemi, kde se nacházejí, jsou nelegálně, jejich dokumenty jim byly odebrány a ony se bojí deportace;

⁴ Council for International Organizations of Medical Sciences, ve spolupráci se Světovou zdravotnickou organizací (1993), International Ethical Guidelines for Biomedical Research Involving Human Subjects, Ženeva, CIOMS.

⁵ Global Alliance Against Traffic in Women (GAATW) (2001). Human Rights and Trafficking in Persons: A Handbook, Bangkok, GAATW.

⁶ Presswise (2002). Ethical Topics. Gender. Women, www.presswise.org.uk.

⁷ Kelly, L. (2000), VIP guide: Vision, Innovation and Professionalism in Policing Violence Against Women and Children. Připraveno pro program Police and Human Rights 1997-2000 Rady Evropy. Štrasburk, Rada Evropy. [http://www.coe.int/T/E/human-rights/Police/2.Publications/2._VIP_Guide/VIP%20GuideDecember%202001%20\(pdf%20version\).pdf](http://www.coe.int/T/E/human-rights/Police/2.Publications/2._VIP_Guide/VIP%20GuideDecember%202001%20(pdf%20version).pdf)

⁸ Více informací o práci s obchodovanými ženami viz: Global Alliance Against Trafficking in Women (GAATW), Human Rights in Practice: a Guide to Assist Trafficked Women and Children, Bangkok, GAATW.

- lžou o svém věku (zejména v případě nezletilých dívek);
- jsou zadlužené nebo mají jiné velké závazky k osobám zapojeným do organizovaného zločinu, zkorumpovaným vládním úředníkům nebo policistům/vojákům;
- potýkají se s etnickou, sociální a genderovou diskriminací;
- jeví známky sebeobraných reakcí nebo známky traumatu/stresu (narušený smysl pro čas nebo prostor, výpadky paměti týkající se určitých událostí, rizikové chování nebo podceňování rizika).⁹

Ženy, kterým se podařilo uniknout z moci osob obchodujících s lidmi, často:

- čelí podobným problémům, jako ženy které jsou stále v moci těchto lidí;
- mají pocit že jsou (a často mohou být) sledovány obchodníky s lidmi a dalšími osobami s nimi spojenými (mnohé tyto ženy najala místní osoba, někdy i osoba ze stejného města nebo vesnice);
- mají nezaplacené dluhy nebo dluží obchodníkům s lidmi peníze (podle výpočtů těchto osob);
- může jim (a/nebo jejich rodinám) hrozit odvěta;
- v zemi mají pouze dočasně povolený pobyt a obávají se deportace;
- cítí se (a často jsou) sociálně stigmatizovány svou zkušeností a svou prací a hrozí jim odmítnutí jejich rodinou a členy jejich společnosti prozradí-li se informace o jejich zkušenostech;
- jsou náchylné k extrémním stresovým reakcím poté, co se dostanou z moci obchodníků s lidmi a uvolní se předchozí obranné psychologické mechanismy zajišťující přežití;
- zjišťují, že své zkušenosti znovu prožívají když o nich hovoří; a
- jsou přesvědčeny, že poskytování pomoci (nebo získání imigračního statutu) závisí na jejich spolupráci, a proto souhlasí i s rozhovorem, který by jinak odmítly.

Z výše uvedených důvodů agentury pomáhající těmto ženám často odmítají žádosti (novinářů, analytiků či jiných osob) o rozhovor s nimi.

Není však správné předpokládat, že všechny obchodované ženy jsou traumatizovány, považují se za oběti, nenávidí své vězňatele nebo si přejí dostat se domů. Mnohé z nich se nacházejí v situaci, kdy zažívají protichůdné a rozporuplné pocity. Například:

- Není vzácné, že ženy mají intimní vztah s osobou, která se součástí sítě obchodníků s lidmi, nebo že cítí loajalitu, vděčnost nebo přinejmenším závislost na jedinci, který má podíl na její situaci.
- Mnohé ženy se nepovažují za „prodané“ (ve smyslu definice OSN a jiných interpretací) a nechtějí, aby s nimi byla nakládáno jako s oběťmi. Svou zkušenost mohou považovat za důsledek špatného rozhodnutí, kvůli kterému byly nuceny splnit podmínky své smlouvy. Některé ženy pak svou zkušenost považují za dočasnou situaci, během které si chtějí vydělat dostatek prostředků pro zaplacení dluhů a na podporu sebe či své rodiny.
- Ženy nemusí považovat svou práci považovat za zneužívání nebo za otrocké prostředí a nemusí mít námitky proti práci, protestují spíše proti vykořisťovatelským vztahům.

Tyto složité okolnosti mohou ztěžovat navázání kontaktu se ženou, vybudování atmosféry důvěry, získání spolupráce, pravdivých odpovědí a plné pochopení jejích rozhodnutí a reakcí.

⁹ Zimmerman, C., Yun, K., Shvab I., et al. (2003), The Health Risks and Consequences of Trafficking in Women and Adolescents. Výsledky evropské studie. Londýn, London School of Hygiene and Tropical Medicine (LSHTM), Daphne, program Evropské komise.

Přijetí odpovídajících etických a bezpečnostních postupů pomůže jak respondentce, tak osobě vedoucí pohovor. Je-li pohovor veden citlivě a bez předsudků, přinese mnohým ženám vypovězení jejich příběhu úlevu.

Platí také, že čím více se žena cítí respektována a čím více má pocit, že její blaho je prioritní, tím spíše poskytne přesné a citlivé informace o své zkušenosti. Faktory ovlivňující bezpečnost a péči o ženu, která se stala obětí obchodu s lidmi, mají zároveň vliv i na kvalitu poskytnutých informací.

Existuje deset základních principů etického a bezpečného vedení pohovoru se ženami, které se staly obětí obchodování s lidmi:

1. NEUBLIŽUJTE

Jednejte s každou ženou vždy tak, jako by míra ohrožení byla maximální, neexistují-li důkazy o opaku. Nepouštějte se do žádného pohovoru, který by ženinu situaci v krátkodobé či dlouhodobé perspektivě zhoršil.

2. SEZNAMTE SE S PŘÍPADEM A POSUŇTE RIZIKA

Zjistěte, jaká rizika jsou s problematikou obchodování s lidmi spojena, a zjistěte si podrobnosti o ženině případu před tím, než povedete rozhovor.

3. PŘIPRAVTE SI INFORMACE O DALŠÍCH ORGANIZACÍCH, KTERÉ MOHOU POSKYTNOUT POMOC – NESLIBUJTE CO NEMŮŽETE SPLNIT

Buďte připraveni poskytnout informace v rodném ženině jazyce i místním jazyce (jsou-li tyto jazyky rozdílné) o odpovídající právní a zdravotní pomoci, pomoci v oblasti ubytování, sociální podpory a bezpečnostních služeb a odkažte ženu ke kompetentní instituci pokud o to požádá.

4. VYBÍREJTE SI A PŘIPRAVTE VHODNÉ TLUMOČNÍKY A SPOLUPRACOVNÍKY

Zvažte rizika a výhody související se zaměstnáním tlumočnicků, spolupracovníků a dalších osob a připravte vhodné metody pro jejich výběr a školení.

5. ZAJISTĚTE ANONYMITU A DŮVĚRNOST

Chraňte identitu respondentky a důvěrnost získaných informací po celou dobu – od prvotního kontaktu až po zveřejnění podrobností o daném případě.

6. ZÍSKEJTE INFORMOVANÝ SOUHLAS

Zajistěte, aby každá respondentka plně porozuměla obsahu a účelu pohovoru, zamýšlenému použití informací, svému právu neodpovídat na otázky, ukončit kdykoliv pohovor a omezit způsob využití jí poskytnutých informací.

7. POSLOUCHEJTE A RESPEKTUJTE ŽENINO VLASTNÍ HODNOCENÍ SITUACE A RIZIKA

Uvědomte si, že každá žena má jiné obavy, a že způsob, jakým hodnotí svou situaci může být odlišný od toho, jak by ji mohli hodnotit ostatní.

8. NETRAUMATIZUJTE ŽENU ZNOVU

Nepokládejte otázky mající vyprovokovat emocionální odpověď. Buďte připraveni reagovat na úzkostnou reakci ženy a poukázat na její silné stránky.

9. BUĎTE PŘIPRAVENI NA KRIZOVOU INTERVENCI

Buďte připraveni reagovat, pokud žena uvede, že jí hrozí bezprostřední nebezpečí.

10. ZÍSKANÉ INFORMACE DOBRĚ VYUŽIJTE

Použijte informace způsobem, který ženě prospěje nebo který napomůže přijetí dobrých postupů a intervenčních opatření ve prospěch obchodovaných žen obecně.

1. NEUBLIŽUJTE

Jedněte s každou ženou vždy tak, jako by míra ohrožení byla maximální, nejsou-li k dispozici důkazy o opaku. Nepouštějte se do rozhovoru, který by ženinu situaci v krátkodobé či dlouhodobé perspektivě zhoršil.

1.1 ROZHODNUTÍ PROVÉST POHOVOR

První etickou zásadou při vedení rozhovoru je princip „neubližování“. Při extrémních rizicích souvisejících s obchodováním s lidmi nemůžeme význam tohoto principu nikdy přecenit.

Rizika

Ženy, které jsou v moci obchodníků s lidmi, které se snaží z této situace uniknout nebo kterým se již uniknout podařilo, jsou snadno zranitelné stejně jako jejich možní rodinní příslušníci nebo přátelé. Stupeň a doba prožívaného fyzického nebezpečí a psychické trauma není na ženě vždy evidentní. V některých případech nemusí být rizika tazatelů a někdy tato rizika nejsou zřejmá ani ženě samotné.

Doporučení

Existuje-li riziko, že žádost o rozhovor nebo rozhovor samotný ženě způsobí újmu nebo že ohrozí její bezpečnost nebo psychický stav, neměl by se rozhovor konat.

Před žádostí o rozhovor je třeba posoudit rizika. Sem patří otázka, jak bude žádost o rozhovor vnímána ostatními (obchodníky s lidmi, rodinou, komunitou), zda se může o rozhovoru dozvědět někdo, kdo by proti němu měl námitky, nebo zda může mít žena pocit povinnosti s rozhovorem souhlasit. Důležité je posoudit, zda setkání nemůže vést k násilí, imigračním problémům, ztrátě výdělků, pokutám na pracovišti nebo falešným postihům, které jsou v takových situacích běžné.

Při zjišťování ženina psychologického stavu a důsledků, které pro ni může rozhovor mít, je třeba postupovat velmi opatrně. Obchodované ženy - především ženy kterým se podařilo nedávno uprchnout – se velmi často nacházejí ve stavu emoční krize. V takovém stavu není vhodné se ženou provádět rozhovor. Je velmi důležité, aby se žena v době, kdy je požádána o rozhovor, i během pohovoru plně kontrolovala.

Po navázání kontaktu je třeba systematicky probrat ženiny obavy a zájmy (tj. ne prostě „cítíte se na to?“).

Příklady otázek, které je možné položit při posuzování bezpečnosti:

- „Máte obavy z rozhovoru, který s vámi povedu?“
- „Myslíte si, že rozhovor se mnou vám může způsobit nějaké problémy, například u osob, které vás sem dostaly, u vaší rodiny nebo u někoho, kdo vám pomáhá?“
- „Už jste s někým z mé profese mluvila? Jaká byla vaše zkušenost?“

- „Myslíte si, že teď je vhodná chvíle hovořit tady o vašich zkušenostech? Nebo by to bylo lepší jinde a jindy?“

Žena nacházející se v cílové zemi ve vězení hovořila s nevládní organizací a souhlasila s tím, že bude svědčit proti obchodníkům s lidmi. Následně našla na své palandě lístek vybrožující jí a jejím dětem v zemi původu smrti.

Ženinou posouzení vlastní bezpečnosti je hlavní, existují však situace, kdy si žena sama nemusí být vědoma možných problémů vyplývajících z jejího souhlasu s rozhovorem. Etická pravidla vyžadují, aby se rozhovor nekonal (i když žena souhlasí) předvídá-li tazatel pravděpodobně negativní výsledek.

Užitečné skupiny a literatura, kterou je možné konzultovat před rozhovorem se ženou, která se stala obětí obchodování s lidmi:

- Služby na pomoc migrantům a uprchlíkům, střediska pro žadatele o azyl, imigrační poradny, střediska sociálních a právních služeb pro migranty a uprchlíky;
- Střediska pro pracovní práva migrantů;
- Skupiny pomáhající sexuálním pracovnícím (zdravotnická, právní pomoc, terénní projekty, odbory sexuálních pracovníc);
- Pracovníci v oblasti boje proti násilí na ženách, skupiny podporující ženská práva, střediska pomoci obětem domácího násilí a znásilnění, azylové domy, pracovníci krizové intervence, psychologové;
- Skupiny v oblasti lidských práv;
- Odborníci pomáhající obětem mučení a násilí;
- Specifická etnická a kulturní střediska/literatura;
- Mezinárodní organizace (např. Mezinárodní organizace pro migraci, Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva, Mezinárodní organizace práce);
- Akademické instituce působící v oblasti migrace, obchodování s lidmi, pracovních práv a práv žen.

2. ZJISTĚTE SI CO NEJVÍCE INFORMACÍ A ZHODNOŤTE RIZIKA

Seznamte se s riziky existujícími v této oblasti a s případem ženy před tím, než s ní povedete rozhovor.

2.1 UVĚDOMĚNÍ SI ROZSAHU RIZIKA

S každou fází pohovoru je spojeno určité riziko, od prvotního kontaktu se ženou až po zveřejnění informací. Nejefektivnější způsobem, jak se seznámit s riziky před pohovorem a před rozhodnutím o strategii ochrany ženy, je prostudovat si tuto problematiku, místní situaci a, což je nejdůležitější, spolupracovat s profesionálními a zkušenými místními organizacemi nebo jednotlivci.

Rizika

Odveta proti respondentce ze strany zaměstnavatele, organizátora obchodu, pasáka nebo pracovníků policie

Jelikož mnohé aspekty obchodování s lidmi jsou trestné (například porušení imigračních pravidel, nelegální práce, nezletilost, zavazování dluhem, násilí, únos), nechtějí osoby zapojené do těchto aktivit, aby ženy hovořily s cizinci. Ti, kteří mají nad ženou kontrolu, se mohou snažit ji fyzicky zastráhat nebo potrestat (bití, znásilnění, věznění) nebo jí mohou trestat finančně (pokuty za

"neposlušnost" nebo navýšení dluhu) tak, aby je odradili od kontaktu s cizími lidmi. Mohou jí prodloužit pracovní dobu nebo jí odmítnout určitá "privilegia" - například volno, spánek, stravu apod. Tyto tresty nemají jen postihnout provinilce, ale také sloužit jako varování ostatním ženám.

Nemělo by se předpokládat, že jakmile žena unikne z moci obchodníků s lidmi, nic jí už nehrozí. Její agenti většinou znají nebo mohou snadno získat její osobní informace, informace o její rodině a přátelích. I "nevinný" rozhovor může ženu ohrozit nebo jí znemožnit návrat domů.

Odveta namířená proti rodině nebo dětem respondentky

Pro agenty nebo zaměstnavatele je běžné, že vyhrožují ženině rodině, především jejím dětem, aby se ženou mohli snáze manipulovat a kontrolovat ji.

Hanba a odmítnutí nebo potrestání ze strany rodinných příslušníků či komunity

Ženy se bojí nejen o svou rodinu, ale také své rodiny, reakce svých rodičů, partnerů a dalších osob v případě, že by zjistili, že pracovaly jako prostitutky nebo že byly sexuálně zneužívány. Není neobvyklé, že rodiče, sourozenci nebo partneři obviňují z toho co se stalo dotyčnou ženu. Kontaktování ženy v jejím domovském prostředí (pokud neproběhne diskrétně) může nenávratně poškodit rodinné vztahy. Ženy se také bojí, že jejich rodiny zjistí, že si nevydělyaly předpokládané množství peněz nebo že utekly bez zaplacení dluhu.

Identifikace zahraničními orgány

Mnohé ženy cestují nelegálně, jejich doklady jim obchodníci s lidmi zabaví nebo si nejsou jisty svým právním postavením. Bojí se zatčení nebo deportace a zdráhají se hovořit s cizími lidmi. Mnohé ženy, které se staly obětí obchodování s lidmi, mají kvůli zkušenosti se zkorumpovanými úřady doma nedůvěru ke všem policejním a dalším orgánům. V mnoha zemích, kde je prostituce nelegální, se ženy pracující v této sféře oprávněně bojí vězení. Tyto obavy jsou posilovány jejich agenty, kteří je varují, že úřady jsou do věci zasvěceny, že jim ublíží, zatknou je a nedovolí jim nikdy vrátit se domů nebo je naopak odešlou domů proti jejich vůli. Někdy jsou úřady opravdu spojenci agentů a mohou ženu skutečně zatknout, čímž dají jejím agentům šanci okrást ji o její zisk a znovu ji "prodat".

Ženy, které se staly obětí obchodování s lidmi, často hovoří o tom, že viděly, jak agenti obchodníků s lidmi uplácejí místní úředníky. Jedna z obětí popsala, jak ji a jejího agenta převážela přes hranice policie v policejním vozidle.

V afrických zemích původu, kam jsou vraceny ženy, které se staly obětí obchodování s lidmi, bylo běžnou praxí, že tváře žen ukázala televize ve zpravodajství, aby bylo obyvatelstvo před tímto nebezpečím varováno. Mnohé z těchto obětí pak byly zostuzeny a následně odmítnuty svými rodinami a komunitou.

V jedné blízkovýchodní zemi se třem východoevropským ženám podařilo utéct z klubu a požádat o pomoc úřady. Policie řekla, že jim nemůže pomoci, a poslala je na autobusovou zastávku, aby odjely z města. Když se ženy na zastávku dostaly, čekal tam na ně jejich původní agenti.

Odplata orgánů země původu

Úředníci v zemi původu, třeba přímo z ženiny vesnice, mohou být spojenci obchodníků s lidmi. Zkorumpovaní úředníci mohou žít v zemi původu ženy nebo pracovat na ambasádách a konzulátech v cílové zemi.

Odplata spolupracovníků, spolubydlících nebo členů komunity

Není dobré předpokládat, že ženy nacházející se ve stejné situaci nebo pocházející ze stejné komunity jedna druhé důvěřují. I když se mezi ženami, které spolu žijí a pracují, může vyvinout silné pouto, existují také případy, kdy mezi nimi panuje zášť a kdy jedna z nich může získat u

zaměstnavatele finanční výhody sdělením určitých informací o jiné ženě. Také ženy žijící v azylovém středisku mohou vůči sobě cítit nepřátelství, přát si pomstu nebo se snažit využít informace škodlivým způsobem. V některých případech zůstávají ženy ve spojení se svými agenty, kterým pak předávají důležité informace o jiných ženách. I ženy, které se vrátily domů, mohou být viděny jako hovoří s cizinci osobami, které jsou napojené na síť obchodníků s lidmi.

15-letá rumunská dívka byla "prodána" z albánského vězení, kam se dostala za používání falešného italského pasu. Po té, co nějakou dobu pracovala pro svého přítele-pasáka, utekla a začala pracovat v sauně v jiné části města. Na její "hlavu" byla vypsána odměna. Aby si získala přízeň u svého albánského přítele, prozradila její spolupracovnice místo, kde se nachází. Rumunská dívka byla následně za bílého dne a před očima svých spolupracovníků unesena.

Lži o věku

Nezletilé dívky často uvádějí nepravdivé údaje o svém věku, nezřídka na základě instrukcí svých agentů. Vedení pohovoru s nezletilou osobou s sebou přináší pro osobu vedoucí rozhovor nové etické otázky a, v některých případech, také právní závazky. Tazatel by se měl seznámit s místními pravidly týkajícími se hlášení případů zneužívání mladistvých. Může být také užitečné zjistit si organizace, které mají zkušenosti s poskytováním pomoci mladistvým.

Loajalita a závislost na agentech, zaměstnavatelích, pasácích-partnerech nebo jiných členech sítě obchodníků s lidmi

Některé ženy cítí loajalitu vůči svým agentům nebo zaměstnavatelům, kteří mohou být zároveň jejich partnery, manžely nebo rodinnými příslušníky. Pro cizí osoby mohou být tyto pocity nepochopitelné pokud si neuvědomí systematickou izolovanost a závislost ženy - klíčové nástroje, které pachatelé používají při manipulaci se ženami. V mnoha případech se násilné a kruté činy střídají s laskavými gesty. Takový vztah může být velmi matoucí. Žena může mít pocit, že je o ni pečováno, a nerovnováha sil v ní může vzbuzovat dojem, že její budoucí vyhlídky leží v rukou těch, kteří ji vykořisťují a zneužívají.

2.2 FÁZE ROZHOVORU: RIZIKA A DOPORUČENÍ

Každá fáze rozhovoru může pro respondentku znamenat riziko. Tato rizika je nutné si uvědomit, posoudit a přijmout odpovídající bezpečnostní opatření.

Fáze 1: Navázání počátečního kontaktu

Rizika

Přímé kontaktování ženy nacházející se v moci obchodníků s lidmi, vyptávání se nebo shánění se po určitém jméně může vzbudit podezření o ženě loajalitě nebo o jejích úmyslech. Ženy jsou jen vzácně bez dohledu. I ty, které vypadají že jsou samy, jsou většinou pozorovány (jejich pasák může být například v dohledu nebo v doslechu, v místě mohou být skryté kamery).

Podobně také příchod do vesnice a návštěva ženy, která byla migrantkou nebo je považována za možnou oběť obchodníků s lidmi, může pro ní a její rodinu znamenat problémy.

Doporučení:

- Nejbezpečnějším způsobem, jak obchodovanou ženu kontaktovat je hovořit s ní poté, co se jí podaří z této situace uniknout. Nejeftektivnější a nejbezpečnější způsob komunikace je

prostřednictvím místní organizace, kterou žena zná a které důvěřuje (například organizace poskytující sociální služby, azylový dům apod.).

- Čím větší časový úsek uplynul mezi dobou jejího kontaktu s obchodníky s lidmi a dobou rozhovoru, tím pravděpodobněji bude žena považovat za bezpečné hovořit o podrobnostech své zkušenosti.
- Je-li nutné ženu kontaktovat v době, kdy má zřejmé svazky se svými agenty či zaměstnavateli, je nejlepší pokusit se najít místní organizaci, které důvěřuje (například organizaci zdravotnických nebo sociálních služeb). Pokud kontakt prostřednictvím důvěryhodné místní skupiny není možný, pak je nutné pustit se do dlouhodobějšího sledování režimu ženy, aby bylo možné posoudit rizika související s navázáním kontaktu (např. kdo jí doprovází, kdo ji pozoruje).

Stojí za zmínku, že v některých zemích, kde je sexuální obchod ignorován nebo kde policie, veřejní činitelé či jiné osoby jsou systematicky podpláceny, nemusí mít majitele nevěstinců, pasáci apod. proti rozhovoru žádné námitky. To je běžné zvláště mají-li tito lidé pocit, že z toho bude mít žena (a potažmo oni) nějakou výhodu (například kondomy zdarma, zdravotní informace, léky, bezplatné zdravotní služby apod.). Rozhovory s obchodovanými ženami se v některých zemích staly rutinní záležitostí a jsou bezpečné. Zaměstnavatelé mohou také umožnit pohovor, protože si jsou jisti, že se žena neodvážá hovořit otevřeně. Je velmi důležité porozumět tomu, jak bude vnímána přítomnost vyptávajícího se cizince než začneme být v otázce rozhovoru v takovém prostředí přespříliš optimističtí.

Tazatel navštívil erotický klub a setkal se s majitelem, který vysvětlil, že všechny ženy v jeho klubu pracují dobrovolně a dostávají dobrý plat. Majitel klubu vybral pro rozhovor vhodné ženy a během rozhovoru seděl v doslechu. Ženy samozřejmě potvrdily informace majitele klubu.

Mladá žena, která nedávno přijela do jednoho západoevropského klubu, byla zděšená a zoufalá a požádala policie, aby jí zachránila. Policie vtrhla do nevěstince a zatkla všechny ženy, které tam byly. Cestou na policejní stanici ostatní „prodané“ ženy pracující v klubu, rozčlobené že tato mladá žena zničila jejich šanci splatit dluhy, ženu zbilily a poškrábaly.

Abychom ženu nevystavovali zbytečnému riziku je možné říct komukoli, kdo by se o to zajímal, že rozhovor se bude týkat neutrálního tématu (například zdraví). To ženě umožňuje bezpečně vysvětlit konání pohovoru jiným. Jakmile jsou respondentka a tazatel spolu, je nutné informovat ženu o skutečném charakteru rozhovoru (tyto informace musí být součástí souhlasu respondentky s pohovorem, viz kapitola Získání informovaného souhlasu).

Při žádosti o rozhovor v případě ženy umístěné ve vazbě není možné předpokládat, že jí nehrozí represálie ze strany úřadů, spolupěznů nebo obchodníků s lidmi. I pokud je možné zajistit nerušený rozhovor v soukromí, nevýhodou tohoto prostředí je to, že žena se většinou cítí nesvá a může být následně šikanována či nucena sdělit, co během pohovoru řekla.

Fáze 2: Identifikace vhodného času a místa pro konání pohovoru

Rizika

Když se žena, která je v moci obchodníků s lidmi, setká s cizincem, může být pozorována, sledována nebo odposlouchávána. V některých případech jsou na pracovištích a v ubytovných místech žen instalovány videokamery. I ženy, které nejsou stále sledovány, se často zdráhají hovořit pravdu a bojí se, že by se to co řeknou mohlo prozradit a ohrozit je nebo jejich rodinné příslušníky.

Také ženy v azylových domech i doma ve své zemi původu mohou mít opodstatněnou obavu, že jejich spolubydlící, rodinní příslušníci, sousedé nebo jiní lidé mohou zaslechnout citlivé nebo stigmatizující informace.

Doporučení

Rozhovory by měly probíhat v bezpečném a zcela soukromém prostředí. Nejlepší jsou často prostory nevládních organizací nebo organizací poskytujících sociální služby. Rozhovory nemohou probíhat v průchozích prostorách nebo v místech, kam náhodně vcházejí lidé, to může respondentku znervózňovat. Rozhovor v přítomnosti dětí může být stresující a ženina slova pak mohou být opakována jiným.

„Prodaná“ žena znásilněná policistou byla nucena vypovídat na policejní stanici v kanceláři, kde byly otevřené dveře a kolem chodili lidé. Po celou dobu pohovoru se bála, že jí pozná policista, který jí znásilnil.

Před rozhovorem a během něj má žena možnost kdykoliv rozhovor přerušit a přesunout jej na místo nebo dobu pro ni vhodnější.

Není praktické ani reálné mít pevný časový program, to může tazatele nutit riskovat. Rozhovor by neměl být ani dlouhý, ani emočně vyčerpávající. Čím lépe se žena cítí, tím pravděpodobněji bude ochotna sdělit cenné informace. Je dobré se na počátku rozhovoru dohodnout, kdy musí žena odejít nebo jak flexibilní je její časový program (ženy jsou pod kontrolou obchodníků s lidmi nebo svých zaměstnavatelů, mohly pro svou nepřítomnost uvést různé důvody a zpoždění pro ně může znamenat komplikaci).

Fáze 3: Vedení pohovoru

Buďte připraveni naslouchat a zapomeňte na předem hotové představy

Rizika

Tazatelům, kteří ženy kontaktují s již hotovými názory na její zkušenosti, reakce nebo na její osobnost a charakter, uniknou důležité informace a přehlednou zvláštní charakter zkušeností každé ženy.

Doporučení

Přestože je důležité mít připravené otázky, nejpřesnější obrázek o ženině zkušenosti dávají rozhovory nestrukturované. Vše závisí na otevřenosti a tazatelově schopnosti naslouchat. Tazatel by sice měl dát najevo porozumění a zájem, výrazy soucitu nebo soustrasti však mohou být nevhodné a nevíтанé neboť mnohé ženy si nepřejí, aby s nimi bylo zacházeno jako s obětí.

Všimněte si, když se žena necítí bezpečně

Rizika

Během pohovoru se může ledacos změnit. Změna může pro ženu znamenat fyzické a psychické nebezpečí. I pokud prostředí pro rozhovor bylo původně přijatelné, může se respondentka kdykoliv během pohovoru začít cítit nesvá. Je důležité si těchto náznaků všimnout, jelikož se během rozhovoru může objevit nebezpečí, a také proto, že neklid během pohovoru často znamená, že žena nemůže mluvit otevřeně.

Události nebo témata, která mohou změnit charakter pohovoru:

- někdo vstoupí nebo projde místností;
- otázka, která je pro respondentku podezřelá nebo ji znervózní (např. žádost o určité jméno nebo adresu, otázky týkající se její rodiny, jejího věku apod.);
- ztráta důvěry nebo projevy úzkosti.

Doporučení

Je důležité dávat pozor na náznaky ukazující, že respondentka se necítí ve své kůži nebo že si přeje rozhovor ukončit. Pokud se její chování nebo způsob odpovědí na otázky začne výrazně měnit, zamyslete se, zda tuto změnu nebo neochotu odpovídat neodstartovalo něco během rozhovoru.

Buďte připraveni změnit předmět hovoru, udělat nouzovou přestávku nebo ukončit setkání, pokud se podmínky rozhovoru stanou nebezpečnými, je-li narušeno soukromí nebo žena či tlumočnick signalizují nějaký problém.

Jsou-li při rozhovoru používány dotazníky nebo nějaké směrnice, měl by mít tazatel k dispozici také dotazník k jinému tématu (např. zdravotnímu nebo kulturnímu apod.), který může v případě potřeby použít. To může v nutném případě pomoci převést hovor na nekontroverzní téma. Respondentka by měla být o této bezpečnostní taktice a tématu náhradního dotazníku informována na počátku rozhovoru tak, aby byla připravena odpovídat na různé otázky nebo změnit téma rozhovoru.

Fáze 4: Závěr rozhovoru

Uzavřete rozhovor pozitivním způsobem

Rizika

Zkušenosti z prostředí obchodování s lidmi mohou vyvolávat silné emocionální a psychologické reakce. Po diskusi o svých zkušenostech budou některé ženy cítit úlevu, některé se naopak budou cítit hůře, budou mít špatný pocit samy ze sebe, ze své situace a ze své budoucnosti. Je důležité, aby v ženě nezůstal pocit hanby a beznaděje.

Doporučení

Kdykoliv je to možné, měl by rozhovor končit pozitivně.¹⁰ Tazatel může ženě připomenout, jak dobře se vyrovnala se složitou situací (použít například konkrétní příklady z její výpovědi) a poukázat na to, že poskytnuté informace mohou pomoci ostatním.

V případě respondentek, které zatím nejsou v péči profesionálů nebo které potřebují další pomoc, by tazatel měl mít k dispozici informace o dalších institucích a organizacích, které mohou pomoci (viz níže uvedený bod 3), a dát respondentce vědět, že jí jsou tyto služby k dispozici bude-li je potřebovat.

Příklad ukončení rozhovoru:

„Moc vám děkuji za to, že jste našla čas a sílu říct mi o svých zkušenostech. Nikdo si nezaslouží,

¹⁰ Světová zdravotnická organizace (WHO) (1999), Putting Women's Safety First: Ethical and Safety Recommendations for Research on Domestic Violence Against Women, Ženeva, WHO.

aby s ním bylo zacházeno způsobem, jak bylo zacházeno s vámi, a je jasné, že jste silná a statečná žena, když jste tohle všechno vydržela.“

3. PŘIPRAVTE SI INFORMACE O DALŠÍCH ORGANIZACÍCH, KTERÉ MOHOU POSKYTNOUT POMOC – NESLIBUJTE CO NEMŮŽETE SPLNIT

Bud' te připraveni poskytnout informace v ženině rodném a v místním jazyce (jsou-li tyto jazyky různé) o právních, zdravotních, ubytovacích, sociálních s bezpečnostních službách a odkázat ji na příslušnou organizaci je-li to nutné.

3.1 IDENTIFIKACE DOSTUPNÝCH ZDROJŮ A SLUŽEB

Rizika

Obchodované ženy mají zřídka kdy přístup k informacím, které mohou pomoci zlepšit jejich zdraví nebo bezpečnost. Při práci se znevýhodněnými osobami má tazatel stejnou povinnost informace poskytnout jako je shromažďovat. Rozhovor je pro ženu dobrou příležitostí, jak získat informace. Takové informace mohou životně důležité a jejich poskytnutí je důležitou povinností tazatele.

Doporučení

Bud' te připraveni. Nabídnutím informací o dostupných službách poskytuje tazatel výraznou pomoc a zároveň zvyšuje důvěru, kterou k němu žena cítí.

Tazatel může ženě pomoci ujištěním, že to co se jí stalo není její chyba a že za to nenese vinu.

Poskytované informace by měly být stručné a jasné. Tazatel by se měl ujistit, že žena informacím porozuměla a zeptat se jí, zda má ještě nějaké jiné otázky. Je-li to vhodné a bezpečné, měly by informace být v písemné formě.

3.2 NAVÁZÁNÍ KONTAKTU A SEZNÁMENÍ SE S ORGANIZACÍ UVEDENOU NA SEZNAMU

Rizika

Řada organizací nebude ochotná poskytovat informace nebo pomoc ženám, které se staly obětí obchodování s lidmi.

Doporučení

Před tím, než jakoukoliv organizaci zařadíte na seznam organizací poskytujících pomoc, je nutné ověřit si, že služby této organizace jsou odpovídající a vhodné. Před rozhovorem by se tazatel měl s potenciálním poskytovatelem služeb spojit a zjistit, jak může tato organizace pokrýt potřeby obchodovaných žen.

Tazatel by měl organizaci sdělit, že kontakt na ní bude nabídnut obchodovaným ženám.

V místech, kde neexistují žádné asistenční služby, je nutné být vynalézavý a najít podobné nebo vhodné organizace, které mohou a jsou ochotny poskytnout služby ženám, které je potřebují.

Může být nutné tyto organizace stručně informovat o charakteru problému obchodování s lidmi a o možném rozsahu pomoci, které bude zapotřebí.

Mezi informace, které mohou být pro obchodované ženy užitečné, patří kontakt na:

- místní organizace specializující se na práce s obchodovanými ženami (včetně pracovní doby a způsobu, jak navázat kontakt);
- organizace specializující se na práci s obchodovanými ženami v relevantních zemích původu;
- bezplatné zdravotnické služby (obecné, gynekologické, nemocniční a psychologické služby jsou-li k dispozici);
- poradenství oblasti ubytování a dalších sociálních služeb;
- právní pomoc/služby imigračního poradenství;
- ambasády zemí;
- azylové domy;
- místní církve/komunitní organizace;
- jazyková střediska
- nevládní organizace v zemi původu dotyčné ženy.

3.3 DISKRÉTNOST PŘI POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ O DALŠÍCH ORGANIZACÍCH POSKYTUJÍCÍCH POMOC

Rizika

Pokud jsou u ženy nalezeny informace o takových organizacích, může jí hrozit nebezpečí ze strany pasáků, agentů nebo zaměstnavatelů nebo (pokud je již zpět doma) může mít problémy s rodinnými příslušníky.

Doporučení

Je užitečné vypsát informace o organizacích poskytujících pomoc na malou kartičku, aby si je žena mohla vzít s sebou a uschovat si je pro možné budoucí využití. Informace by měly být v ženě mateřském jazyce a v místním jazyce (je-li tento odlišný) a měly by zahrnovat co nejširší spektrum pomoci. Na kartičce mohou být adresy a čísla bez toho, že by byl uveden přesný název organizace. Některé ženy se mohou rozhodnout takovou kartičku nebo informace odmítnout.

Co je třeba vědět o organizacích poskytujících další služby:

- forma pomoci, kterou jsou tyto organizace schopny a ochotny poskytnout;
- omezení při poskytování služeb (např. právní postavení ženy, schopnost zaplatit);
- zda pro ně platí právní povinnost ohlásit případ zneužívání, zneužívání nezletilých nebo případ nelegální migrace;
- jaký je jejich postoj k migrantům, sexuálním pracovnícům a dalším marginalizovaným osobám;
- jak mohou pokrýt různé jazykové a tlumočnické potřeby;
- jaké informace nebo upozornění mohou pracovníci organizace potřebovat nebo vyžadovat, pokud ještě s obchodovanými ženami nepracovali.

4. VYBERTE SI A PŘIPRAVTE VHODNÉ TLUMOČNÍKY A SPOLUPRACOVNÍKY

Zvažte rizika a výhody související se zaměstnáním tlumočnicků, spolupracovníků a dalších osob a připravte vhodné metody pro jejich výběr a školení.

4.1. ZVAŽTE RIZIKA A VÝHODY PRÁCE S TLUMOČNÍKEM A DALŠÍMI OSOBAMI

Rizika

Zapojení dalších osob (např. tlumočnicků nebo tazatelů) do rozhovoru nebo do zpracování důvěrných informací je riskantní nejsou-li tito jedinci vybráni velmi pečlivě. Je nutné zajistit, aby tito lidé neměli žádné spojení s agenty v oblasti obchodování s lidmi, a posoudit, zda jsou plně připraveni pracovat v tak citlivé oblasti.

Pokud spolupracovník nechápe rizika související s porušením principu důvěrnosti, vede rozhovor nedbale nebo je laxní v bezpečnostní oblasti.

Tlumočníci a spolupracovníci, kteří si neuvědomují význam správného kladení otázek a citlivé reakce, nemusí obdržet úplné a poctivé odpovědi a mohou respondentku zranit nebo urazit.

Tlumočníci nebo tazatelé, kteří hovoří stejným jazykem, mohou respondentku uklidnit a pomoci tak posílit důvěru. Mohou mít ale i účinek opačný. Ženy nemusí důvěřovat nebo se mohou stydět hovořit před někým ze své komunity nebo ze stejného společenského prostředí. Některé ženy se stydí hovořit o stigmatizujících tématech (práce v sexuální oblasti, sexuální zneužívání), které její kultura zakazuje, před někým ze stejné kultury se stejnými pravidly morálky. Méně diskrétní tlumočníci nebo spolupracovníci mohou považovat ženiny odpovědi za vhodné pro místní klábosení. Odehrává-li se rozhovor v ženině rodné zemi nebo v cílové zemi, mohou se místní drby šířit velice rychle. Není-li možné posoudit tlumočnickovu minulost a okruh kontaktů, nemůžeme si být jisti, že se informace nedostanou na nesprávná místa.

Rozhovory s obchodovanými ženami jsou často časově omezeny – jak z bezpečnostních důvodů, tak kvůli ochraně ženina emočního zdraví. Pohovory s tlumočením trvají déle a prodlužují tak dobu možného ohrožení a stresu.

Doporučení

- Pracujte s tlumočníky a osobami z místních organizací, které vědí jak pracovat se ženami jež se staly obětí násilí, a s osobami, které nepocházejí z původní komunity respondentky (pokud si žena nepřeje opak).
- Zeptejte se soukromě respondentky, zda má nějakého důvěryhodného přítele/přítelkyni, jehož pomoci při pohovoru by dávala přednost. Ujistěte se, že dotyčná osoba rozumí účelu pohovoru a svobodně souhlasí s poskytnutím pomoci.
- Nepřijímejte nabídku služeb neznámých dobrovolných tlumočnicků, jelikož tito mohou být napojeni na síť obchodníků s lidmi nebo mohou chtít účastí na pohovoru získat něco jiného.
- Jsou-li k dispozici „kulturní mediátoři“, může to být ve složitých situacích velmi užitečné a může to pomoci překlenout rozdíly mezi kulturou tazatele a respondentky.
- Zvažte situaci. Z řady výše uvedených důvodů může být někdy lepší pohovor zrušit (pokud by mohl proběhnout pouze za pomoci nedůvěryhodného jedince nebo tlumočnicka).
- Nezaměstnávejte tlumočnicka nebo jedince, kteří mohou mít předsudky nebo kteří mohou být ženinými informacemi šokováni či uraženi. Tlumočníci a spolupracovníci by měli být plně

informování o problematice obchodování s lidmi a o možném fyzickém či sexuálním zneužívání, které tuto oblast často provází.

- Udělejte si čas na setkání s tlumočníky a spolupracovníky, kteří mohou být z pohovoru rozrušení nebo na které měl pohovor nepříznivý dopad.

V USA úřady při výslechu několika obchodovaných žen v případě údajné sebevraždy mladé dívky nevědomky využily přímo dotyčného obchodníka s lidmi. Muž úřadům uvedl, že byl strýcem dívky. O několik měsíců později, po anonymním udání, vyslyšela policie ženy znovu prostřednictvím neutrálního tlumočnicka a dozvěděla se úplně jiný příběh.

4.2. OTÁZKA VYUŽITÍ SLUŽEB MUŽE JAKO TLUMOČNÍKA NEBO TAZATELE

Rizika

V některých případech, například při vedení pohovoru se ženou pracující v sexuální oblasti, může být muž-tazatel nebo tlumočnick méně nápadný. Respondentky však už byly muži často podvedeny, fyzicky nebo sexuálně zneužity (rodinnými příslušníky, agenty, zaměstnavateli, příslušníky armády) a mohou mít k mužům nedůvěru, cítit se při jednání s nimi nervózně a nemusí se jim chtít mužům sdělovat soukromé informace.

Doporučení

Za okolností, kdy je nemožné ženu-prostitutku bezpečně kontaktovat mimo její pracovní místo, může být někdy užitečné, aby počáteční kontakt s ní navázal muž za podmínky, že ženu rychle informuje o účelu svého kontaktu.

V některých případech žena raději mluví s mužem protože je přesvědčena, že jiná žena ji bude odsuzovat, nebo protože byla „prodána“ a vykořisťována ženou. Je-li to možné, měla by žena sama říci, zda dává přednost muži nebo ženě.

4.3. OTÁZKY FYZICKÉ BEZPEČNOSTI A PSYCHICKÉHO ZDRAVÍ SPOLUPRACOVNÍKŮ A TAZATELŮ

Rizika

Vedení pohovoru s obchodovanou ženou může pro tazatele znamenat hrozbu ze strany agentů, zaměstnavatelů nebo osob z okolí respondentky.

Tazatelé pracující s obchodovanými ženami mohou za pohovory platit také emoční daň. Emoční vyčerpání nebo úzkostné stavy jsou běžnou reakcí na osobní příběh plný zneužívání a traumat respondentek. Tazatelé na tyto pocity nemusí být připraveni a mohou při jejich zvládnání potřebovat pomoc.

Vlastní minulost tazatele (možné zneužívání nebo diskriminace) může také ovlivnit dopad příběhu respondentky na tazatele. U některých tazatelů může tento příběh oživit staré vzpomínky na minulé zneužívání a emoce, které jsou nejen stresující, ale mohou mu také zabránit vést rozhovor bez předsudků.

Tazatelé se často setkávají s pocitem bezmocnosti nebo naopak, mohou se vcítovat do role „spasitele“. V prvním případě tazatel třeba ženě nenabídne žádnou pomoc jelikož má pocit, že

její problémy jsou stejně příliš veliké a jeho možnosti příliš malé; v druhém případě může tazatel slibovat nereálné.

Nezkušená tazatelka, vedoucí rozhovor prostřednictvím tlumočnicka, se začala během pohovoru chichotat. Nesmála se ze zlomyslnosti, ale z nervozity. Tato reakce mladou respondentku stresovala, protože měla pocit, že se tazatelka směje jí.

Doporučení

- Pokud má tazatel nebo respondentka kdykoliv během rozhovoru pocit, že vybrané místo není bezpečné, neměl by být rozhovor zahájen nebo by měl být přerušen až do doby, než je nalezeno bezpečnější místo. Má-li být rozhovor přeložen, je často nejlepší vybrat jiné místo než to původní.
- Pokud rozhovor probíhá ve vysoce rizikové oblasti a pokud ho vede jen jedna osoba, mělo by být zajištěno, aby nějaká další kontaktní osoba věděla kam tazatel jde, kdy se rozhovor koná a kdy by měl rozhovor skončit. Tazatel by také měl dát této osobě vědět, jakmile se bezpečně dostane z místa pohovoru. Fungují-li v místě mobilní telefony, je dobré, aby měl tazatel mobilní telefon s sebou.
- Pokud má žena informace, které jsou citlivé a které mohou být pro tazatele nebezpečné (např. podrobnosti o pachatelích, korupce úředníků nebo policie), měl by tazatel taktickým způsobem naznačit, aby mu žena tyto informace nesdělovala, a zároveň jí dát vědět, koho by o tom měla informovat nebo kam by informace měla poslat.
- Tazatelé a tlumočníci by měli projít zvláštním školením nebo být informováni o:
 - dynamice problematiky obchodování s lidmi;
 - rizicích a bezpečnostních/krizových postupech;
 - základních otázkách problematiky fyzického, sexuálního a psychického zneužívání, násilí nebo mučení;
 - základních konceptech genderové a etnické diskriminace a nerovnosti;
 - otázkách a konceptech pracovní oblasti, které se rozhovor týká (sexuální průmysl a prostitutce, domácí služby, práce v továrnách/v zemědělství); a
 - místní terminologii vhodné pro toto téma.
- Veřejnost v této problematice často zastává postoj obviňující oběť a to může ovlivnit schopnost tazatele získat od respondentky úplné informace i způsob, jak tazatel přijímá a interpretuje její odpovědi. Tazatelé se musí vypořádat s vlastními předsudky, obavami a stereotypy o:
 - migrantkách;
 - sexuálně zneužívaných ženách;
 - sexuálních pracovnících nebo ženách jinak zapojených do marginalizovaných forem práce (pomocnice v domácnosti, práce v továrně nebo zemědělská práce); a
 - chudých nebo sociálně/ekonomicky znevýhodněných ženách.
- Tazatelé si musí uvědomit své možnosti a meze pomoci obchodovaným ženám.

5. ZAJIŠTĚTE ANONYMITU A DŮVĚRNOST

Chraňte identitu respondentky a důvěrnost získaných informací po celou dobu – od prvotního kontaktu až po zveřejnění podrobností o daném případě.

5.1. ZAJIŠTĚNÍ DŮVĚRNOSTI

Rizika

Ochrana důvěrnosti informací je nesmírně důležitá jak pro ženinu bezpečnost, tak pro kvalitu získaných informací.

Doporučení

- Začněte pohovor informací o opatřeních přijatých na ochranu ženiny totožnosti a zajištění přísné důvěrnosti jejích osobních údajů. Zeptejte se jí, jestli tato opatření považuje za odpovídající.
- Žena by měla být informována, že nemusí uvádět své jméno (nebo mohou uvést nepravé jméno), údaje o svém městě původu nebo svou skutečnou národnost. Pokud tyto informace budou nutné (například pro právní pohovor), je nejlepší nezapisovat tyto informace přímo do poznámek z pohovoru. Místo toho je možné použít kód a informace o respondentce uchovat nezávisle na poznámkách z pohovoru. Informace ze složky by neměly být ukazovány jiným lidem (např. rodině, přátelům, policii, imigrační službě) bez explicitního souhlasu respondentky.
- Obsah individuálního pohovoru by měl být diskutován pouze s osobami vázanými stejnými pravidly důvěrnosti (spolupracovníci, zdravotnický personál), a i tehdy pouze je-li to nutné a dala-li k tomu žena souhlas. O obsahu pohovoru by se nemělo nikdy hovořit na veřejnosti, zejména pokud tyto informace mohou být někým zaslechnuty (například v přítomnosti řidiče taxislužby, osob vydávajících jízdenky apod.; tito lidé mohou mít spojení na obchodníky s lidmi).
- Podrobnosti získané od jedné respondentky by nikdy neměly být diskutovány s jinou ženou způsobem, který by umožňoval identifikaci zdroje informací. Mluvit obecně o jiných osobách v podobné situaci může být užitečné, ale nesmí být přítom sdělovány žádné osobní nebo identifikační informace.
- Při pořizování zvukové nahrávky by nemělo být používáno jméno respondentky, ale identifikační kód. Kazety by měly být uloženy v uzamčených místech v prostorách, kam má přístup jen omezený počet osob, a po přepisu by kazety měly být vymazány.
- Při veřejné prezentaci nebo poskytování informací by osobní údaje měly být změněny tak, aby respondentka nemohla být identifikována. Nemělo by být například uvedeno jméno vesnice nebo města, ze kterého žena pochází, místo působení, jména rodinných příslušníků, přátel nebo spolupracovníků. Cílové místo nebo země mohou být také změněny.
- Kvůli možným závažným a dlouhodobým důsledkům zveřejnění fotografie nebo filmu by měla být vždy zakryta celá ženina tvář (tj. nejen oči) a další identifikující charakteristiky (jizvy, tetování apod.). Fotografie nebo filmové záznamy by navíc měly být pořizovány pouze pokud o tom žena ví a pokud je jasné, že plně rozumí tomu jak bude tento materiál použit, kde bude distribuován a dá-li k tomu písemný souhlas. Fotografie by neměly identifikovat azylový dům, uprchlíky nebo poskytovatele služeb či osoby pomáhající obchodovaným ženám.

Filmový režisér připravil dokumentární film o ženách, které se staly obětí obchodování s lidmi, a použil v něm výpovědi několika obchodovaných žen. Režisér původně zamýšlel vysílat tento film v zahraničí. Brzy se však tento dokument, ukazující nezakryté tváře žen, dostal na obrazovky národní televize.

6. ZÍSKEJTE INFORMOVANÝ SOUHLAS

Zajistěte, aby každá respondentka plně porozuměla obsahu a účelu pohovoru, zamýšlenému použití informací, svému právu neodpovídat na otázky, ukončit kdykoliv pohovor a omezit způsob využití jí poskytnutých informací.

6.1. VHODNÉ ZPŮSOBY ZÍSKÁNÍ SOUHLASU

Rizika

Získání skutečně informovaného souhlasu může být velmi těžké kvůli opodstatněné podezřívavosti ženy k ostatním osobám a někdy také kvůli jazykovým, kulturním nebo socioekonomickým rozdílům. Mnohé ženy, zejména ženy pocházející z venkovských nebo málo rozvinutých oblastí, si nemusí plně uvědomovat možné důsledky svého souhlasu s rozhovorem (zejména pokud jedná-li se o média) a mohou dát svůj souhlas uspěchaně.

Doporučení

- Jelikož rozhovor může být fyzicky nebezpečný, emočně stresující a nemůže se odestát, je velmi důležité aby tazatel ženě jasně vysvětlil:
 - důvod pohovoru;
 - téma, o kterém se má hovořit;
 - potenciální rizika a výhody účasti na pohovoru; a
 - osobní a možná nepříjemný charakter kladených otázek.

Pokud žena plně rozumí záměrům tazatele a účelu otázek, bude méně podezřívavá a nebude se tolik bát, že informace jí poskytnuté budou použité proti ní.

- Nejlepší je, aby žádost o rozhovor pocházela od někoho, komu žena důvěřuje, například od organizace, která jí poskytuje pomoc, nebo od člověka, se kterým navázala dobrý vztah a který jí může vysvětlit možné negativní a pozitivní důsledky pohovoru. (Tento prvotní kontakt je však pouze způsobem, jak ženu bezpečně kontaktovat; o plný souhlas musí před rozhovorem požádat sám tazatel). Bereme-li v úvahu dynamiku obchodování s lidmi a častou úlohu „přítele“ v této oblasti, nejsou tito partneři většinou vhodnou osobou pro funkci zprostředkovatele. Požádání klubu/nevěstince o kontakt může ženu uvést do neúnosné situace, vzbudit podezření, které s sebou většinou nese velmi ráznou reakci. Také kontaktování prostřednictvím policie nebo imigrační služby ženu většinou znervózní a její odpovědi budou ostražitě, ne-li nepravdivé. (Rozhovory se ženami umístěnými ve vazbě s sebou nesou další závažné problémy, o kterých tady nebudeme hovořit).
- Připravte si jasnou informaci o účelu a cíli pohovoru a o tom, jak budou odpovědi ženy využity. Dějte ženě možnost zeptat se.
- Diskutujte o rizicích systematicky (viz 1.1 Rozhodnutí o konání pohovoru, „Příklady otázek, které je možné položit při posuzování bezpečnosti“). Hovořte o možných výhodách (např. možnost hovořit o své zkušenosti, sdělit své problémy nebo potřeby, pomoci jiné ženě) a o tom, co žena od rozhovoru očekává (například pomoc nebo peníze).
- Není-li mateřský jazyk respondentky stejný jako mateřský jazyk tazatele, vyžaduje získání informovaného souhlasu většinou ještě další opatření (např. příprava informačního letáčku v její mateřštině). Tento leták by si však žena neměla nechávat, protože by ho u ní mohli najít ostatní.

- Rozhodnutí, zda za rozhovor zaplatit, je obtížné. Platba za rozhovor může zpochybnit důvěryhodnost získaných informací, zejména jedná-li se o vyšší částku. Na druhé straně je důležité poskytnout ženě kompenzaci za čas, ušlý výdělek a další náklady (například cestovné nebo péči o dítě). Protože nepřiznané peněžní částky (například spropitné) nalezené zaměstnavatelem, pasákem nebo agentem se mohou stát záminkou pro potrestání, je důležité se ženou domluvit na nejlepším způsobu vyrovnání. Je užitečné zeptat se, zda je pro ni bezpečné přijmout peníze v hotovosti nebo zda dává přednost materiálnímu vyrovnání (například potřeby osobní hygieny, mýdlo, šampón, kondomy, potraviny, oblečení a jiné), nebo zda mají být peníze zaslány její rodině či důvěryhodnému příteli. Platby majitelům nevěstinců, pasákům, policii apod. za umožnění přístupu k ženě jsou eticky problematické, mohou ženě způsobit problémy, mohou jí vést k pochybnostem o úmyslech tazatele a proto nejsou doporučovány.
- Kdykoliv je to možné (tj. je to bezpečné a respondentka si to přeje), navrhněte ženě možnost získat zpětnou vazbu z rozhovoru (např. novinový článek, výsledky průzkumu, programový leták) má-li pocit, že bude bezpečné se v budoucnosti setkat.

V dokumentárním filmu o obchodování se ženami nebyly jejich tváře dostatečně zakryty a ženy byly snadno rozpoznatelné. Jedné z žen se do té doby dařilo utajovat její brožné zabraniční zkušenosti před rodiči a jejím manželem.

Příklad informovaného souhlasu:

Provádíme průzkum o zdravotním stavu obchodovaných žen pro [jméno organizace], aby bylo možné zlepšit poskytování zdravotních služeb. Rádi bychom s vámi hovořili o [uvedte obecné téma] a zeptali se vás na otázky o [klíčová témata, včetně citlivých informací].

Nebudeme se ptát na vaše jméno. Vše, co řeknete, bude přísně důvěrné. Nikomu nebudou poskytnuty žádné osobní údaje. Nebudu používat ani vaše jméno, ani informace o vašem městě, o vašem agentovi nebo konkrétních podrobnostech o vaší rodině. Nejde tady o test správných nebo špatných odpovědí. Některé otázky pro vás mohou být obtížné a oživit ve vás nepříjemné vzpomínky. Máte vždy možnost si odpověď rozmyslet nebo neodpovědět. Vaše výpověď pomůže jiným ženám, které jsou v podobné situaci.

Mluvili jsme o možných rizicích z výhodách jako například [shrnutí rizik a výhod zmíněných během předchozí diskuse] a můžeme omezit rizika jako například [shrnutí opatření omezujících rizika].

Nemusíte se tohoto průzkumu účastnit pokud si to nepřejete. Pokud souhlasíte, můžete se rozhodnout rozhovor kdykoliv ukončit. Pokud nebudete chtít odpovědět na otázku nebo se budete naopak chtít zeptat, klidně mě přerušte. Rozhovor bude trvat asi 30 minut.

Souhlasíte s rozhovorem?

Je tohle dobré místo a čas k rozhovoru?

7. POSLOUCHEJTE A RESPEKTUJTE ŽENINO VLASTNÍ HODNOCENÍ SITUACE A RIZIKA

Uvědomte si, že každá žena má jiné obavy, a že způsob, jakým hodnotí svou situaci může být odlišný od toho, jak by ji mohli hodnotit ostatní.

7.1. NABÍDKA RADY NEBO POMOCI

Rizika

Tazatel může mít dobré úmysly a může být přesvědčen že ví, co je pro danou ženu nejlepší, a že může doporučit, učinit nebo nutit ženu ke krokům, o kterých je přesvědčen že zlepší její situaci. Dobře míněné naléhání (např. utéct zaměstnavatelům, kontaktovat úřady, hovořit o věcech o kterých žena ještě není připravena hovořit), kterým nepředcházela podrobná diskuse se ženou o její situaci, může být škodlivé.

Doporučení

Před nabídkou pomoci nebo realizací intervence musí proběhnout diskuse o tom, jak žena vnímá svou situaci, jaké si myslí že má možnosti, jak vnímá možná rizika a výhody různých možností a jaká doba je podle ní pro navrhované změny nejlepší. Je-li to možné, je dobré kontaktovat profesionály zkušené v jednání s obchodovanými ženami a požádat je o radu. Také způsob, jakým se žena dosud vyrovnávala se svou situací, může tazateli pomoci lépe pochopit ženinu situaci. Takové šetření také ženě pomáhá uvědomit si vlastní sílu.

Je-li tazatel přesvědčen, že může ženě dobře poradit, měl by navrhované možnosti popsat neutrálním způsobem a neměl by zveličovat stupeň nebo pravděpodobnost pomoci. Možnosti by měly být vysvětleny klidně a způsobem, který z ženy neudělá hlupáka nebo nevděčnici nebude-li chtít jednu z nich přijmout. U každé možnosti by měly být uvedeny její rizika a výhody.

Nežřídka se stává, že tazatel chce zachránit obchodovanou ženu, se kterou se setká. Neprofesionální a neformální záchrana je však vysoce rizikovým podnikem, ze kterého může být zachraňovaná žena nakonec nešťastná, protože si neuvědomila rozsah možných důsledků.

K důsledkům může patřit:

- riziko odplaty namířené proti rodině doma;
- veřejné prozrazení (eventuálně odsouzení) ženiny volby nebo jejích kroků;
- pochybnosti o jejích motivech, důvěryhodnosti charakteru;
- problémy s imigračními orgány, deportace;
- neschopnost zaplatit dluh;
- potřeba vedení a ubytování;
- nutnost přerušit všechny styky v přítelem-pasákem;
- nutnost policejní výpovědi nebo výpovědi před soudem;
- vazba, zatčení, trestní obvinění (např. porušení imigračních pravidel, pravidel v oblasti zaměstnanosti); a
- nedobrovolné nebo špatně vysvětlené testování na HIV/AIDS nebo jiné lékařské testy.

Jakmile je určitá možnost probrána, měl by tazatel ženě nabídnout jasné a přehledné informace o další pomoci jiných organizací a dát jí čas a prostor přijmout vlastní rozhodnutí.

Otázky k prodiskutování se ženou, která uvažuje o útěku ze své situace:

- Důležitost předchozí přípravy a plánování.
- Praktické otázky – kdy bydlet, jak se uživit.
- Kdo jí bude hledat a jak moc budou hledat její rodinu.
- Její psychický stav a možná pomoc.
- Její závislost na pasákovi, majiteli klubu apod.; kdo jí po útěku poskytne podporu.
- Praktické důsledky (imigrační status, možnost vrátit se k rodině, fyzická bezpečnost, osamělost, strach, duševní podpora).

7.2. RESPEKTOVÁNÍ VLASTNÍ VOLBY ŽENY

Rizika

I žena v nejzoufalejší situaci se může rozhodnout odmítnout pomoc ostatních. Nabídka zdravotní pomoci, poskytnutí dárků nebo materiální pomoci či pomoci při útěku se může často zdát lákavá těm, kteří chtějí „něco udělat“. Jak již bylo uvedeno, před jakoukoliv akcí je nezbytné získat ženin souhlas.

Doporučení

Kromě rozhodnutí o absolvování nebo odmítnutí rozhovoru musí být respektována i další ženina rozhodnutí (jak reagovat na zdravotní otázky, zda hovořit o svých pocitech, zda utéct apod.) bez ohledu na to, jak nebezpečná nebo vykořisťující její situace tazateli připadá.

Nevyžádaná záchraná operace, kontaktování úřadů nebo rodiny, sdělování informací poradcům apod. nemusí nutně dojít ocenění – a nemusí být ani v ženině nejlepším zájmu. V mnoha zemích je například kontaktování policie rovno poskytnutí zprávy právě těm osobám, které ženu do této situace dostaly. Vhodně poskytnutá pomoc však může zachránit život. (Viz bod 9, „Buďte připraveni na krizovou intervenci“).

8. NETRAUMATIZUJTE ŽENU ZNOVU

Nepokládejte otázky, které mají vyprovokovat emocionální reakci. Buďte připraveni reagovat na ženin stres a poukázat na její silné stránky.

8.1. NETRAUMATIZUJTE ŽENU ZNOVU

Rizika

Chtít po ženě, aby hovořila o zkušenostech, které byly strašné, ponižující a bolestné, může vyvolat extrémní úzkost. Mnohé ženy se stydí za to, co se jim stalo. Ženin stres se může projevit během rozhovoru, ale i později. Pro mnoho žen je stresující mít před sebou rozhovor o svých zkušenostech. Ženy si také svůj souhlas mohou rozmyslet a litovat toho co řekly dlouho po skončení rozhovoru. Pro některé je traumatický celý proces.

Doporučení

- Otázky by nikdy neměly mít za cíl vyprovokovat silnou nebo emocionální reakci.
- Otázky, které pro ženu budou evidentně stresující nebo které se zbytečně ptají na traumatické podrobnosti, by neměly být kladeny.

- Otázky, které naznačují negativní hodnocení ženina rozhodnutí a jejich kroků nebo napadají její charakter, kladeny být nesmějí (např. Co si budou vaši rodiče myslet o tom, co jste dělala? Myslíte si, že jste nemorální? Proč jste s tím souhlasila?)

Ania pracovala jako sexuální pracovníce a jejím pasákem byl její přítel. Novinář M předstíral, že je klient. Když si získal Aninu důvěru, řekl jí, že je novinář a nabídl jí, že jí „zachrání“. Novinář Aninu „záchranu“ natočil a ve filmu bylo vidět, jak Ania opouští své pracovní místo a nasedá do novinářova auta. Novinář zajistil kontakt s poradcem a našel pro Aniu bydlení daleko od místa, kde pracovala a od lidí, které znala. Zůstala tam bez přátel, bez práce a bez povolení k pobytu. Než byl film vysílán, Ania zmizela. Údajně se vrátila ke svému příteli. Novinář nebyl Anie schopen nabídnout životaschopnou alternativu její předchozí situace. Když byl film vysílán, filmaři zamaskovali Aninu tvář, ale dál používali její pracovní přezdívku, jasně identifikovali její pracovní místo a přímo konfrontovali a nafilmovali jejího pasáka.

Důležité je uvědomit si, že mnohé ženy budou při hovoru o určitých otázkách pociťovat stres. Pro mnohé však může být možnost povědět někomu o svém trápení léčivá. Je tedy důležité uvědomit si, že požádat ženu a citlivé informace a následně její vyprávění nebo výraz emocí přerušit před tím, než má šanci dokončit svou myšlenku, může být nepříjemné. Je-li však žena ve velkém stresu (například vykazuje-li některý z následujících symptomů: třes, chvění, nekontrolovatelný pláč, velké bolesti hlavy, závratě, zvedání žaludku, obtížné dýchání nebo lapání po dechu, náhlá vyrážka nebo zrudnutí) je dobré zeptat se, zda chce v rozhovoru pokračovat, změnit téma nebo ukončit rozhovor.

- Otázky by měly být kladeny vstřícným a neodsuzujícím způsobem a odpovědi vstřícně potvrzovány.
- Tazatel by měl dát respondentce možnost určit rychlost a směr rozhovoru.
- Vizuelní a orální reakce by měly být empatické, neodsuzující a vstřícné.
- Tazatel by měl reagovat na stres nabídkou přestávky.
- Tazatel by měl dát najevo svůj zájem a připomenout ženě její sílu a inteligenci, s jakou zvládla obtížné situace.
- Rozhodnutí, zda v rozhovoru pokračovat či ne, je vždy na respondentce. Přestože mnoho emociálně reagujících žen se rozhodne pokračovat, některé tak neučiní. Tazatel by nikdy neměl stresovanou ženu nutit dál hovořit. Podobně platí, že pokud si respondentka přeje pokračovat v hovoru i poté, co tazatel vyčerpal všechny své otázky, měl by tazatel pozorně naslouchat dále.
- Uvědomte si, že pro mnohé ženy je rozhovor o vzdáleném domově, rodině a zvláště dětech stresující. To platí především pro ty ženy, které své děti již dlouho neviděly a nejsou si jisté, jestli je ještě někdy uvidí. S otázkami z této oblasti buďte zvláště opatrní.

Dvě ženy, které souhlasily s účastí ve studii o obchodování s lidmi, přijely nočním vlakem ze svého města do hlavního města na rozhovor a podívat se do města, kde předtím nebyly. Po dvanácti hodinách cesty, během které stále přemýšlely o tom, že budou o svých zkušenostech hovořit ve formálním prostředí s neznámými lidmi, vykazovaly obě ženy známky extrémního stresu a úzkosti a rozhovor musel být následně předčasně ukončen.

9. BUĎTE PŘIPRAVENI NA KRIZOVOU INTERVENCI

Bud'te připraveni reagovat, pokud žena uvede, že je v bezprostředním nebezpečí.

9.1. REAKCE NA ŽÁDOST O NALÉHAVOU NEBO BEZPROSTŘEDNÍ POMOC

Rizika

Při rozhovoru s oběťmi porušování lidských práv (např. obchodování s lidmi) není vzácná naléhavá žádost o okamžitou pomoc. Nabídka pomoci může zachránit život a je etickou a morální povinností. Poskytnutí pomoci špatným způsobem nebo ve špatnou chvíli však může vše pokazit a ti, kteří slíbili pomoc, najednou mohou být neochotní nebo neschopní pomoc zajistit.

Doporučení

- Žádost o pomoc má přednost před rozhovorem.
- Tazatel by měl klást takové otázky, aby zjistil, jakého nebezpečí si je žena vědoma, jaké jsou její možnosti a naděje a jakou pomoc očekává.
- Diskuse o možnostech musí být realistická, ne přehnaná. Tazatel by měl s respondentkou prodiskutovat dostupné možnosti a snažit se pomoci jí zvážit výhody a rizika každé z nich.
- Tazatel by měl udělat vše pro to, aby pro respondentku zajistil odpovídající pomoc (např. zatelefonovat příslušné organizaci, doprovodit ji tam).

Kroky, které jsou obecně nerozumné nebo nebezpečné:

- utíkat spolu se ženou;
- brát ženu k sobě domů;
- doprovázet ženu zpět domů nebo do práce, aby si vzala své věci;
- pomáhat respondentce, aby něco prodiskutovala se svým zaměstnavatelem, přítelem, agentem, spolupracovníkem nebo fungovat jakýmkoliv způsobem jako zprostředkovatel.

9.2. BUĎTE PŘIPRAVENI NA MONITOROVÁNÍ SNAH O INTERVENCI

Rizika

Osobní snaha o intervenci je jen zřídka jednorázový proces; téměř vždy je zapotřebí následného dalšího monitoringu. Útěk je často tou nejsnazší fází řešení a následná logistika a péče o ženu je složitější a velmi důležitá.

Doporučení

Žena jen málokdy potřebuje „vysvobození“ (zejména pokud se jedná o cizinku). Než začnete přemýšlet o pomoci při útěku, je nutné vzít v úvahu všechna rizika, překážky a řadu dalších složitých ohledů, aby se žena neocitla v horší situaci, než na začátku, nebo aby nebyla nakonec donucena vrátit se ke svému vězniteli. Obchodovaná žena je málokdy v postavení, kdy je schopna najít a zajistit si přístup ke všem potřebným službám a pomoci. V některých případech může být dobré kontaktovat profesionální organizaci, která má zkušenosti s prací s obchodovanými ženami. Častěji je však nutné zajistit ubytování, zdroj příjmů, lékařskou péči, psychologickou pomoc a právní pomoc v imigračních otázkách a dalších záležitostech.

9.3. OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE KONTAKTOVÁNÍ ÚŘADŮ

Rizika

Většina žen se bude zdráhat kontaktovat úřady. Bojí se deportace, zkorumpovanosti úředníků, nepřátelského zacházení. V mnoha případech nejsou tyto obavy nepodložené. Úřady v cílových zemích mohou zadržet, uvěznit nebo deportovat ženy, které v zemi nelegálně žily nebo pracovaly. Mohou je také nutit svědčit proti obchodníkům s lidmi, i přes nebezpečí, která z takové spolupráce vyplývají. Kontaktovat úřady v některých zemích znamená, že se žena může dostat zpět do rukou obchodníků s lidmi. V mnoha chudých zemích jsou součástí sítě obchodníků s lidmi policisté, vojenští a imigrační úředníci a dokonce i zaměstnanci ambasad nebo konzulátů (nebo s touto sítí spolupracují či od ní přijímají úplatky).

Ženy pocházející z etnické menšiny prodané do sousední země byly vráceny do rukou vojáků své země původu, kteří je následně znásilnili.

Při zátahu na nevěstinec v jedné asijské zemi policie vstupovala předními dveřmi a několik dalších policejních pracovníků, kteří pravidelně dostávali úplatky od majitele nevěstince, pustili majitele a řadu žen ven zadními dveřmi.

Doporučení

- Než kontaktujete úřady ujistěte se, že si to žena přeje.
- Prodiskutujte se ženou výhody a rizika kontaktování úřadů a možnou nabídku různých úřadů (např. útěk z pracoviště, trestní stíhání zaměstnavatelů nebo obchodníků s lidmi, prodloužení víz, povolení k pobytu).
- Snažte se identifikovat vhodné úředníky a navázat s nimi pracovní vztah.
- Před identifikací respondentky úřadům zjistěte, co pro ni reálně mohou a jsou ochotni udělat. Zjistěte, jaké jsou její právní nároky a prodiskutujte je s ní (např. její imigrační status, ochota nebo neochota svědčit, ochrana svědka, její přání zůstat v zemi nebo vrátit se domů).

10. ZÍSKANÉ INFORMACE DOBRĚ VYUŽIJTE

Použijte informace způsobem, který ženě prospěje nebo který napomůže přijetí dobrých postupů a intervenčních opatření ve prospěch obchodovaných žen obecně.

10.1. ETICKÉ POUŽITÍ INFORMACÍ

Rizika

Vedení pohovoru s obětí porušování lidských práv není eticky neutrálním činem. Zkušenosti, o kterých tyto ženy vypovídají, by měly být shromažďovány za určitým účelem. Obrovská osobní, sociální a zdravotní cena obchodování se ženami představuje pro tazatele mravní závazek zajistit, aby získané informace byly využity ve prospěch individuální respondentky nebo aby na ně upozornil osoby přijímající rozhodnutí – v ideálním případě obojí.

Doporučení

- Kontaktování skupin na ochranu práv žen nebo skupin poskytujících pomoc je nejen dobrý způsob zajištění bezpečnosti rozhovoru, kvality rozhovoru a tlumočení a existence systému pomoci, ale může také pomoci zajistit, že získané informace budou relevantní.

- Tazatelé si musí být jisti, že všechny zveřejněné informace (zprávy, novinové články, prohlášení apod.) nebudou překrouceny a nebudou posilovat stereotypy stavějící veřejné mínění proti obchodovaným ženám.

DOBŘE VYUŽITÍ

Rozhovory s pracovníky ukrajinských nevládních organizací vysílané v televizi vedly k telefonátům matek, hledajících své dcery. To pomohlo zajistit propuštění minimálně jedné dívky uvězněné v italském nevěstinci.

ŠPATNÉ VYUŽITÍ

Dokumentarista zjistil, že jedna žena byla prodána obchodníky s lidmi a následně zavražděna. Žena nikdy neřekla své rodině o tom, co dělá; řekla jim, že je zasnoubená s jedním Němcem. Po její smrti nafilmoval dokumentarista reakci jejího syna a její matky když jim bylo sděleno, že tato žena byla zavražděna když pracovala jako prostitutka.

DOBŘE VYUŽITÍ

Průzkum v Řecku byl využit při přípravě připomínek k návrhu legislativy boje proti obchodování s lidmi a jako argument pro zlepšení ochrany obchodovaných žen.

DOBŘE VYUŽITÍ

Mezinárodní průzkum o ochraně obětí je používán jako základ série školení úředníků, jak pomáhat a zacházet s obchodovanými ženami.

ZÁVĚR

Doporučení obsažená v tomto dokumentu odrážejí současnou úroveň znalostí etických a bezpečnostních problémů při vedení pohovorů se ženami, které se staly obětí obchodování s lidmi, a se ženami, kterým se podařilo z takové situace uniknout. Obchodování se ženami je však velmi proměnlivou oblastí. Dynamika a zvláštní charakter obchodování s lidmi vyžadují, aby osoby vedoucí pohovory s těmito ženami pravidelně doplňovaly své znalosti a měly co nejaktuálnější informace tak, aby mohly zajistit ochranu žen před, při a po rozhovoru. V mnoha případech to znamená, že celý proces bude delší, bude vyžadovat rozsáhlejší přípravu a velkou citlivost vůči ženám a jejich situaci. Zvláštní pozornost je nutné věnovat také otázce zveřejňování informací. Sledováním těchto doporučení a zohledňováním bezpečnosti ženy mohou osoby žádající o rozhovor a vedoucí rozhovor významně přispět k veřejnému uvědomění si tohoto závažného porušování lidských práv a ke zlepšení kvality péče o obchodované ženy.